

УДК 377.011.3-051:614

DOI 10.33251/2522-1477-2019-5-483-487

СКРИПНИК Людмила Миколаївна,
аспірант кафедри загальнотехнічних дисциплін та
професійного навчання, Криворізький державний
педагогічний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриті питання змісту і сутності здоров'язбережувальних технологій, шляхи і напрями їх використання у системі підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців у закладах професійної освіти. Визначені можливості таких провідних здоров'язбережувальних технологій, як технології для створення безпечних умов перебування, навчання та праці в закладі освіти, задля вирішення завдань національної організації виховного процесу, щодо встановлення відповідності навчального і фізичного навантаження реальним можливостям учня, а також оздоровчих технологій. Наведено комплекс заходів, спрямованих на формування спеціальних знань, умінь і навичок із здоров'язбереження учнів закладів професійної освіти та усвідомлення ними здорового способу життя як цінності учнівського колективу.

Ключові слова: заклади професійної (професійно-технічної) освіти, здоров'язбережувальні технології, кваліфіковані фахівці, формування, навички, компоненти.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів розвитку України на шляху до європейського майбутнього є реалізація здоров'язбережувальних технологій у системі сучасної освіти. Питання охорони здоров'я підростаючого покоління на даному етапі є досить актуальним та соціально значущим, оскільки у нашій країні гостро постає проблема захворюваності молоді на тлі тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків, поширення епідемій туберкульозу та ВІЛ/СНІДу. Тож, питання формування здоров'язбережувального освітнього середовища є значущим та актуальним.

Сьогодні в країні значно зросли вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. Майже всі підприємства активно впроваджують нові виробничі технології, ефективну організацію праці, а це породжує потребу в нових робітниках, конкурентоспроможних на ринку праці. Відтак актуалізується проблема якісної підготовки робітників в умовах закладу професійної освіти (ЗПО). Головною вимогою до них є стан здоров'я і рівень фізичного розвитку, які дозволяли б успішно і в установлені терміни оволодіти професією та ефективно працювати тривалий час без шкоди для здоров'я [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми, зокрема робіт Н. Васиної, А. Зубко, О. Лаврентьєвої, О. Матафоновой, А. Москальової, Е. Шатрової та інших, дає підстави стверджувати, що ефективність педагогічної діяльності в галузі збереження та зміцнення здоров'я учнів головним чином залежить від рівня відповідної підготовки педагогів.

На думку Л. Тихомирової найважливішим у характеристиці будь-якої технології, яка реалізовується в освітній установі, є те, наскільки вона зберігає здоров'я учнів, тобто чи є вона здоров'язбережувальною [7, с. 177]. І. Єрохіна визначає поняття «здоров'язбережувальні технології в освіті» як сукупність форм, засобів і методів, спрямованих на досягнення оптимальних результатів у підтримці фізичного, психічного, етичного й соціального благополуччя людини, у формуванні здорового способу життя [3, с. 15]. О. Ковальова трактує це педагогічне явище як засіб організації й послідовності дій у навчально-виховному процесі, реалізації освітніх програм на основі всебічного врахування особливостей індивідуального здоров'я учнів, особливостей їх вікового, психофізичного, духовно-етичного стану й розвитку [7, с. 180].

Мета статті – розкрити сутність здоров'язбережувальних технологій у системі підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців та з'ясувати важливість їх використання в освітньому процесі ЗПО під час запровадження комплексу заходів, спрямованих на усвідомлення здорового способу життя як цінності учнівського колективу.

Виклад основного матеріалу. Сучасні здоров'язбережувальні освітні технології

представлені у вигляді технологій організації навчального процесу, технологій організації пізнавальної діяльності учнів (студентів), технологій виховної роботи, предметних технологій тощо. Проведений аналіз наявних технологій у галузі здоров'язбереження дає можливість виокремити такі з них, як:

- технології для створення безпечних умов перебування, навчання та праці в закладі освіти;
- технології для вирішення завдань раціональної організації виховного процесу;
- технології щодо встановлення відповідності навчального і фізичного навантаження реальним можливостям учня;
- оздоровчі технології для зміцнення фізичного здоров'я учнів [2].

Водночас, метою цих технологій є сформованість в учнів чи студентів необхідних компетентностей, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою [9].

Тому виникає нагальна потреба в розробці здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на підвищення інтересу молодого покоління до здорового способу життя в ЗПО.

Зі свого боку, здоров'язбережувальні технології є стрижнем усіх педагогічних технологій, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я учасників освітнього процесу. До них належать: здоров'язбережувальні заходи (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація збалансованого харчування тощо); оздоровчі заходи учнівської молоді (фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, арт-терапія) [6].

Поняття «здоров'язбережувальні технології» передбачає комплекс напрямів щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів і охоплює: програми, засоби, методи, спрямовані на виховання в учнів культури здоров'я, особистісних рис, які сприяють його збереженню та зміцненню; формування уявлень про здоров'я як цінність, а також мотивації на здоровий спосіб життя [7].

Здоров'язбережувальні освітні технології поділяють на три підгрупи: організаційно-педагогічні, що визначають структуру освітнього процесу, яка сприяє запобіганню стану перевтоми, гіподинамії і інших дезадаптаційних станів учнів; психолого-педагогічні – пов'язані з безпосередньою роботою викладача на уроці, дією, яку він надає учням; із психолого-педагогічним супроводом усіх елементів освітнього процесу; навчально-виховні – включають програми з формування культури здоров'я учнів, розвиток мотивації до здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, освіти батьків [6].

Варто розуміти, що поняття здоров'язбереження не обмежується зміцненням лише соматичного (тілесного) здоров'я молоді. Важливе значення відведено збереженню її психічного, духовного та соціального здоров'я. Це вимагає створення у ЗПО особливої комфортної атмосфери, яка б відкрила кожній дитині позитивний простір для особистісного зростання в інтелектуальній, духовній і соціальній сферах. Задля досягнення цієї мети необхідно спрямувати зусилля адміністрації, викладачів, медичної та психологічної служб, батьків – тобто всіх учасників освітнього процесу. Реалізація необхідних здоров'язбережувальних технологій щодо свідомого ставлення до здоров'я базується на отриманні учнями необхідних знань, умінь і навичок зі збереження й примноження фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я [1].

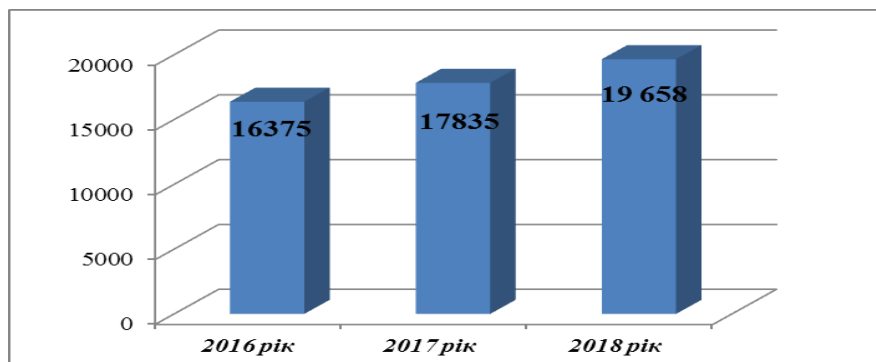
Концепція здорового способу життя людини передбачає виконання принципів збереження здоров'я, як основи продуктивної працездатності, що поєднується з раціональним ставленням до власного життя.

Зважаючи на вимоги Державних стандартів освіти, підприємств-замовників кадрів та взагалі сьогодення, головними завданнями професійної (професійно-технічної) освіти є:

- формування в учнів мотивації до дбайливого ставлення до життя та здоров'я, сталої мотиваційної установки на здоровий спосіб життя, як провідної умови збереження й зміцнення здоров'я;
- формування стійких переконань щодо пріоритету здоров'я, як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу людини з урахуванням її індивідуальних особливостей;
- виховання в підлітків дбайливого й усвідомленого ставлення до власного здоров'я, як однієї з найвищих людських цінностей;

— навчання учнів методам самозахисту в умовах загрози для життя, самооцінки й контролю стану та рівня здоров'я протягом життя [9].

Провівши моніторинг захворюваності учнів міста Кривого Рогу впродовж 2016-2018 рр. (див. рис. 1) можна зробити висновки про те, що щороку захворюваність учнівської молоді стрімко збільшується, тому закладам освіти потрібно проводити якомога більше заходів спрямованих на збереження здоров'я молоді.

Рис. 1 Результати моніторингу захворюваності учнів ЗПО м. Кривий Ріг

Одним із завдань Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею є формування ціннісного ставлення молодого покоління до власного здоров'я. Заклад професійної освіти перебуває в постійному пошуку нових соціальних і педагогічних підходів, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я дітей, формували у них навички здорового способу життя. Основними заходами зі зміцнення здоров'я учнів, є: дні здоров'я, спортивні свята та змагання, інформаційні бесіди за участю лікарів з учнями про здоров'я, інформаційні бесіди за участю спортсменів міста, виховні години, проведення акцій «Шкідливим звичкам скажемо «НІ», участь у спортивно-військовій грі «СПАЛАХ» та «Сокил» («Джура»), постійна робота спортивних гуртків та секцій, організація здорового харчування учнів, щорічний поглиблений медогляд учнів (учнів-сиріт та учнів з обмеженими можливостями – двічі на рік), системна пропаганда здорового способу життя.

Фізкультурно-оздоровчі технології спрямовані на фізичний розвиток учнів, вони реалізуються на уроках фізичної культури і в роботі спортивних секцій. Екологічні здоров'язбережувальні технології зорієнтовані на створення природовідповідних, екологічно оптимальних умов життя і діяльності людей, гармонійних взаємин з природою тощо. Технології безпеки життєдіяльності мають на меті збереження життя й забезпечуються завдяки вивченню учнями дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності», а викладачами – курсів «Безпека життєдіяльності людини», «Основи охорони праці», «Цивільний захист».

Важливим результатом правильної організації освітнього процесу щодо розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів є ієрархія цінностей самого педагога, в якій одне з провідних місць посідають цінності здорового способу життя й збереження здоров'я, як власного, так і учнів.

Тож завданням ЗПО та конкретно його педагогічних працівників є формування здатності організовувати освітній процес згідно вимог безпеки життєдіяльності; відстежувати й фіксувати позитивні та негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я оточуючих; формувати ефективну та дієву програму збереження здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу; створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище; організовувати профілактичні заходи задля запобігання захворюваності учнів [8].

Практика показує, що процес формування свідомого ставлення до власного здоров'я потребує обов'язкового поєднання інформаційного й мотиваційного компонентів практичної діяльності учнів, що сприятиме оволодінню молоддю необхідними вміннями і навичками зі здоров'язбереження. Освіта та здоров'я мають взаємодоповнюватися задля успішного повсякденного буття молоді.

Збереження здоров'я молодого покоління залежить також від ступеня взаємодії педагогів, медичних і соціальних працівників. Водночас, обрані шляхи модернізації системи освіти і виховання молоді сприяють підвищенню інтересу суспільства до цих технологій, а також до особистості, яка бере участь в їх реалізації [6].

Однією з основних складових успіху в збереженні й зміцненні здоров'я молоді є їхнє позитивні психологічне та емоційне налаштування. Воно залежить від самопочуття у закладі освіти, у сім'ї, у колі друзів. Від того, яким чином організоване педагогічне середовище, залежить психічний та духовний світ молоді, її бажання самовдосконалюватися й вести здоровий спосіб життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Молодь – майбутнє кожної держави, потенціал для її економічного, соціального та духовного розвитку. Проблема збереження здоров'я дітей в усьому світі стає дедалі актуальнішою. Тож, питання збереження та зміцнення здоров'я дитини належать до стратегічних завдань суспільства.

Отже, відповідальність за здоров'язбережувальну діяльність покладається на освітню систему, яка має значний потенціал для переорієнтації традиційного освітнього процесу. Завданням закладу освіти є виховання в молодого покоління якостей, спрямованих на усвідомлення цінності власного здоров'я та престижу здорового способу життя через здоров'язбережувальні технології задля підготовки дійсно конкурентоздатних фахівців на сучасному ринку праці.

Напрямами подальших досліджень є обґрунтування чинників інформаційно-консультаційного середовища ЗПО, зорієнтованого на запровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес.

Список використаних джерел

1. Бондар Т. В., Карпенко О. Г., Дикова-Фаворська Д. М. Формування здорового способу життя молоді: навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді. К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. 115 с.
2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. Здоров'я та фізична культура. 2006. № 8. С. 1–6.
3. Ерохіна І. О. Здоров'ясохраняющие технологии в профилактике наркозависимости подростков: дис.. канд. пед. наук: 13.00.02. Тамбов, 2005. 272 с.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» офіційний текст від 13 травня 1999 р. № 651-XIV. Офіційний вісник України. 1999. № 23. С. 4–23.
5. Закон України «Про професійно-технічну освіту» офіційний текст від 10 лютого 1998 р. № 103/98-ВР. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2007. № 8. С. 266–272.
6. Лаврентьєва О. О. Підходи до профілактичної роботи зі студентами в контексті збереження й зміцнення здоров'я, формування навичок безпечної поведінки. Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. С. 168–171.
7. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання / ред. В. М. Оржеховська. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф.», 2007. 200 с. С 177–179.
8. Смірнов Н.К. Здоров'язбережувальні освітні технології в сучасній школі. К.: АПК і ПРО, 2002. 121 с.
9. СП(ПТ)О 8311.Н.49.20 – 2017 / Машиніст тепловоза / Код: 8311 / Кваліфікації: помічник машиніста тепловоза, машиніст тепловоза. К. : Видання офіційне, 2017. 25 с.

Referens

1. Bondar, T.V., Karpenko, O.H., Dykova-Favorska, D.M. (2005). *Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi: navch.-metod. posib. dlia pratsivnykiv sots. sluzhb dlia simi, ditei ta molodi* [Formation of a Healthy Lifestyle for Young People: textbook]. K.: Ukr. in-t sots. doslidzh., 115 s. [in Ukrainian].
2. Vashchenko, O., Svyrydenko, S. (2006). *Hotovnist vchytelia do vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi* [The Teacher's Readiness to Use Health-Saving Technologies in the Educational Process]. *Zdorovia ta fizychna kultura*. No 8. S. 1-6. [in Ukrainian].
3. Ierokhina, I.O. (2005). *Zdoroviazberezhvalni tekhnolohii v profilaktytsi narkozalezhnosti pidlitkiv: dys.. kand. ped. Nauk* [Health-saving Technologies in the Prevention of Drug Addiction Among Adolescents: dis .. cand. of ped. sciences]: 13.00.02./ Tambov. 272 s. [in Russian].
4. *Zakon Ukrainy "Pro zahalnu seredniu osvitu" ofitsiinyi tekst vid 13 travnia 1999 r. No 651-XIV* [The

Law of Ukraine "On General Secondary Education", the official text of May 13, 1999]. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 1999. No 23. S. 4-23. [in Ukrainian].

5. *Zakon Ukrainy "Pro profesiino-tehnichnu osvitu" ofitsiyni tekst vid 10 liutoho 1998 r. [The Law of Ukraine "On Vocational Education", the official text of February 10, 1998.]. No 103/98-VR. Biuleten zakonodavstva i yurydychnoi praktyky Ukrainy. 2007. No 8. S. 266-272. [in Ukrainian].*

6. Lavrentieva, O.O. (2018). *Pidxody` do profilakty`chnoyi roboty` zi studentamy` v konteksti zberezheniya j zmicznennya zdorov'ya, formuvannya navy`chok bezpechnoyi povedinky` [Approaches to Preventive Work with Students in the Context Of Preserving and Strengthening Health as well as Forming Safe Behavior Skills]. Fyzy`chna rehabilitaciya ta zdorov'yazberezhuval'ni tehnologii: realiyi i perspekty`vy: materialy` IV Vseukrayins`koyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi z mizhnarodnoyu uchastyu. Poltava: PoltNTU imeni Yuriya Kondratyuka, S. 168-171. [in Ukrainian].*

7. *Slovyk osnovnykh terminiv i poniat z preventyvnoho vykhovannia [Dictionary of Basic Terms and Concepts of Preventive Upbringing]. Pid zah. red. doktora ped. nauk, profesora Orzhekhovskoi V.M. / TzOV "Terno-hraf", Ternopil. 2007, 200 s. S 177-179. [in Ukrainian].*

8. Smirov, N.K. (2002). *Zdoroviazberezhuvalni osvitni tekhnologii v suchasni shkoli [Healthcare-saving Educational Technology in a Modern School]. K.: APK i PRO. 121 s. [in Ukrainian].*

9. *SP(PT)O 8311.N.49.20 – 2017 / Mashynist teplovoza / Kod: 8311/ Kvalifikatsii: pomichnyk mashynista teplovoza, mashynist teplovoza [SP (PT) O 8311.N.49.20 – 2017 / Locomotive engineer / Code: 8311 / Qualifications: assistant locomotive engineer, locomotive driver]. K.: Vydannia ofitsiine, 2017. [in Ukrainian].*

SKRYPNYK Lyudmila, postgraduate student of the Department of General Technical Disciplines and Vocational Training, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

HEALTH-SAFETY TECHNOLOGIES AS THE NECESSARY COMPOSITION FOR PREPARING FUTURE QUALIFIED SPECIALISTS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. *In the article the urgency and social significance of the measures for the younger generation's health caused by the problem of the growth of youth's morbidity has been shown.*

The content and essence of healthcare-saving technologies as a complex of measures for formation, preservation and strengthening of pupils' health are determined. It is stressed such technologies are the core of all pedagogical technologies that aimed at strengthening and reproducing both the physical and mental health of participants in the educational process.

The capability of such leading health-saving technologies in the institution of vocational education are determined; there are the technologies for creation of safe conditions of stay, training and work in the institution; the technologies for solving problems of rational organization of educational process, the technologies for establishing conformity of educational and physical load with pupils' real possibilities, as well as the health-improving technologies.

It is reported the physical-health-improving technologies are aimed at the physical development of students; they are being implemented at the lessons of physical culture and in the work of sports sections. The ecological technologies are being directed for creating natural, environmentally optimal conditions of life and people's activities as well as harmonious relationships with nature, etc. The life-saving technologies are being pointed to preserving life and provided through study by pupils the subject "Fundamentals of life safety"; in the case future teachers they are studying courses "Human Security", "Fundamentals of Labor Protection", "Civil Defence".

It is taken into account that programs, means, methods of health-saving should be aimed at the upbringing of pupils' culture of health; towards those personality traits contributing to its preservation and strengthening; on the formation of ideas about health as a value, as well as the motivation for a healthy lifestyle.

It is concluded the educational system must have the responsibility for health-saving activity. The goal of the educational institution is to educate the younger generation about the values of self-esteem and the prestige of a healthy lifestyle in order to prepare truly competitive specialists in the modern labor market.

Key words: *professional (vocational) educational institutions, health-saving technologies, qualified specialists, formation, skills, components.*

*Одержано редакцією: 24.02.2019 р.
Прийнято до публікації: 19.03.2019 р.*